

1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

1.1. Drepturile fundamentale ale omului

Abordarea drepturilor și libertăților fundamentale trebuie efectuată ca o componentă firească a „tezaurului” drepturilor omului. Aceasta pentru că toate drepturile și libertățile sunt „fundamentale”, ele privesc realizarea personalității umane, fiind determinante pentru afirmarea și dezvoltarea ființei umane³.

În acest context, *DREPTURILE OMULUI – evocă drepturile (naturale) ale ființei umane, înzestrata cu rațiune și conștiință, drepturi inalienabile și imprescriptibile*. Ele reprezintă acele drepturi ale indivizilor, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, drepturi stabilite prin Constituție și garantate prin aceasta și legi.

Drepturile omului privesc **toate** ființele umane oriunde s-ar afla, indiferent de sex, rasă și orice alte trăsături care ar deosebi pe cei care compun marea familie umană. Finalitatea tuturor reglementărilor internaționale din domeniul drepturilor omului este tocmai transpunerea în viață a acestor drepturi față de orice persoane, în toate țările lumii. Caracterul universal al drepturilor omului și libertăților fundamentale și al documentelor adoptate se exprimă în stabilirea unui standard minim, care se cere tuturor statelor spre a-l accepta și transpune în lege de la care derogări nu se admit decât prin legi și pentru rațiuni de ordine publică, bine precizate. Profesorul Titus Corlățean apreciază: *„Caracterul universal al drepturilor omului este astăzi un lucru în general acceptat, chiar dacă*

mai există încă unele voci contestatate. Acest caracter decurge din însăși natura acestor drepturi.”⁴

Adrian Năstase consideră drepturile omului ca fiind acele prerogative conferite de dreptul intern și recunoscute de dreptul internațional fiecărui individ, în raporturile sale cu colectivitatea și cu statul, ce dau expresie unor valori sociale fundamentale și care au drept scop satisfacerea unor nevoi umane esențiale și a unor aspirații legitime, în contextul economico-social, politic, cultural și istoric, ale unei anumite societăți⁵.

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului constituie nu doar o realitate ci și o finalitate a întregii activități umane, bineînțeles a aceleia democratice și progresiste. De aici și atenția cuvenită care este acordată aproape peste tot în lumea actuală, problemelor teoretice și practice referitoare la drepturile omului, la protecția și respectul libertăților fundamentale ale persoanei umane.

Problematica drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului este reglementată de dreptul constituțional în plan intern și este în același timp obiect al reglementărilor de drept internațional public⁶.

Conceptele de „*drepturi ale omului*”, „*libertăți publice*” și „*drepturi ale cetățeanului*” solicită o analiză atentă în interferența, dar și în individualizarea lor, deoarece, ele se condiționează dar nu se suprapun în mod perfect. Conceptul drepturilor omului, astfel cum a fost elaborat pe plan internațional, servește ca un important suport pentru fundamentarea ideii existenței drepturilor și libertăților cetățenești. Conceptul drepturilor

³ MAZILU, DUMITRU- *Drepturile omului. Concept. Exigențe și realități contemporane* - Ed. Lumina Lex, București, 2008, p. 84-85

⁴ CORLĂȚEAN, TITUS- *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p.14

⁵ NĂSTASE, ADRIAN- *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*, R.A. Monitorul Oficial, București, 1992, p.18

⁶ TOMESCU, MĂDĂLINA – *Protecția juridică a drepturilor omului* - Ed. Pro Universitaria, București, 2009, p. 13

DREPTURILE OMULUI. TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI CONTEMPORANE

omului are o semnificație mult mai largă decât acela al drepturilor cetățenești, deoarece drepturile omului sunt drepturi universal valabile, aplicabile tuturor ființelor umane, în timp ce drepturile cetățenești sunt, potrivit însăși denumirii lor, specifice unui anumit grup de oameni și anume cetățenii unui anumit stat⁷.

Trebuie însă specificat faptul că deși noțiunea de „*drepturi ale omului*” reprezintă o expresie care echivalează cu cea de „*drepturi fundamentale ale omului*” recunoscute pe plan internațional și „indicând un ansamblu de prerogative bazate pe demnitatea persoanei umane și a căror respectare se înțelege a fi promovată în folosul tuturor oamenilor”, ele nu se identifică una cu cealaltă. Din întreg ansamblul de drepturi de care beneficiază individul, doar o parte se încadrează în categoria de drepturi fundamentale ale omului, datorită importanței lor pentru viața și dezvoltarea ființei umane⁸.

1.2. Libertățile publice

Ca și drepturile fundamentale, LIBERTĂȚILE PUBLICE – sunt drepturi subiective, consacrate în legile fundamentale ale statelor alături de drepturile fundamentale ale omului. Spre deosebire de acestea, ele sunt însă considerate prerogative recunoscute și garantate juridic, situându-se, în consecință, în planul dreptului pozitiv. Se consideră că „*libertățile publice asigură securitatea individului, constituind adevărate creațe ale acestuia față de stat.*”⁹

⁷ PURDĂ, NICOLAE, *Protecția drepturilor omului*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p.26,27

⁸ DIACONU, NICOLETA, PURDĂ, NICOLAE – *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 24

⁹ DIACONU, NICOLETA, PURDĂ, NICOLAE – *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 20

MĂDĂLINA TOMESCU

Pe această linie, Georges Burdeau califica drepturile omului ca „prerogative abstracte” recunoscute naturii umane, iar „libertățile publice” ca „prerogative efective” susceptibile de realizare.¹⁰

Ca și drepturile fundamentale, libertățile publice presupun existența unei societăți, în absența acestora ele nu și-ar găsi rostul. Prin urmare, atât noțiunea de libertăți publice, ca și cea de drepturi fundamentale sunt strâns legate de noțiunea de stat., *„Ele nu au sens decât în cadrul unei societăți organizate, dotată cu o putere organizată și care acționează în relația dintre individ și stat, cu libertăți de care individul trebuie să se bucure, cu dreptul său la justiție în condițiile stabilite de lege, cu dreptul său de a participa la treburile publice și cu drepturile și îndatoririle sale asupra statului ca un drept la un nivel de viață suficient și la satisfacerea nevoilor sale fundamentale”*¹¹.

În practica statelor, relevantă în Constituțiile lor, se utilizează frecvent noțiunile de „drept” sau „libertate”. Însăși Constituția României adoptată în 1991, dar modificată și completată în 2003¹², folosește aceste noțiuni. Astfel, termenul „drept” este utilizat pentru a desemna dreptul la viață și integritate fizică și psihică (art. 22), dreptul la apărare (art. 24), dreptul la informație (art. 31), dreptul la învățătură (art. 32), dreptul de a fi ales (art. 37), dreptul la moștenire (art. 46), dreptul la pensie (art. 47 alin. 2), dreptul de petiționare (art. 51) etc. Pe de altă parte, noțiunea de „libertate” este folosită pentru a desemna libertatea conștiinței (art. 29), libertatea de exprimare (art. 30), libertatea întrunirilor (art. 39).¹³

¹⁰ BURDEAU, GEORGES – *Les libertés publiques* - L.G.D.J., Paris, 1966, p. 12, citat de Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae – op.cit. – p.20

¹¹ EIDE, ASHJRN – Opere. Pp.17 citat de CLOȘCĂ, IONEL, SUCEAVĂ, ION- *Tratat de drepturile omului* - Ed. Europa Nova, București, 2006

¹² A se vedea Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, aprobată prin Referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și publicată în Monitorul Oficial nr. 758/29 octombrie 2003.

¹³ DIACONU, NICOLETA, PURDĂ, NICOLAE – op.cit.-p. 20

Doctrina apreciază astfel că atât noțiunea de „drept al omului”, cât și cea de „libertate” desemnează drepturi fundamentale, între ele neexistând diferențe majore, chiar dacă le regăsim nuanțate în reglementările în vigoare.¹⁴

1.3. Drepturile cetățenești

O primă problemă teoretică o constituie definirea drepturilor fundamentale cetățenești¹⁵.

Pentru definirea lor trebuie să luăm în considerație că:

a) **Sunt drepturi subiective** - Drepturile fundamentale ale cetățenilor nu constituie o categorie de drepturi deosebite prin natura lor de celelalte drepturi subiective. La fel ca orice drepturi subiective ele constituie o anumită facultate (posibilitate) recunoscută de dreptul obiectiv unei persoane de a adopta o anumită conduită juridică sau de a cere celuilalt sau celorlalte subiecte o atitudine corespunzătoare și de a beneficia de protecția și sprijinul statului în realizarea pretențiilor legitime.

b) **Sunt drepturi esențiale pentru cetățeni** - Constatând că drepturile fundamentale sunt drepturi subiective, nu înseamnă că se neagă utilitatea categoriei drepturilor fundamentale cetățenești; aceasta deoarece, deși nu au un specific propriu nici din punct de vedere al naturii juridice și nici al obiectului lor, drepturile fundamentale ale cetățenilor își justifică pe deplin existența ca o categorie distinctă de celelalte drepturi subiective datorită importanței economice, sociale și politice pe care o au.

c) **Datorită importanței lor sunt înscrise în acte deosebite, cum ar fi declarații de drepturi, legi fundamentale (constituții)** - Deoarece au această poziție importantă în cadrul drepturilor subiective,

¹⁴ Ibidem, p. 21.

drepturile fundamentale sunt cuprinse în textul Constituției, care le investește cu garanții juridice speciale. Deoarece normele constituționale se găsesc în fruntea ierarhiei celorlalte norme juridice, acestea trebuind să fie conforme cu normele constituționale, urmarea este că drepturile fundamentale, deoarece sunt prevăzute și garantate de Constituție, se ridică prin forța lor juridică deasupra tuturor celorlalte drepturi subiective. Totodată astăzi, sub forma de drepturi ale omului, drepturile fundamentale ale cetățenilor, spre deosebire de alte drepturi, își găsesc ocrotire și într-o serie de documente internaționale, cum ar fi Declarația universală a Drepturilor Omului și cele două Pacte Internaționale ale Drepturilor Omului din 1966 adoptate de Adunarea Generală a O.N.U.

Ținând cont de cele precizate mai sus, prin noțiunea de drepturi fundamentale cetățenești se desemnează acele drepturi ale cetățenilor care, fiind esențiale pentru existența fizică, pentru dezvoltarea materială și intelectuală a acestora, precum și pentru asigurarea participării lor active la conducerea statului, sunt garantate de însăși Constituția¹⁶.

Această categorie de drepturi prezintă, după cum s-a văzut, o serie de caracteristici proprii, în sensul în care cetățeanul este legat de statul din care face parte prin drepturile pe care acesta i le recunoaște și i le garantează, dar și prin îndatoririle fundamentale consfințite în Constituție¹⁷.

DREPTURILE CETĂȚENEȘTI– *evocă așadar, drepturile ființei umane, care are calitatea de cetățean, care se integrează într-un anumit sistem social-politic, comandat de reguli juridice, dar și de reguli de ordin religios, moral și politic.*

¹⁵MURARU, IOAN- *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Actami, București, 1998., p165

¹⁶DRĂGANU, TUDOR - *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, 1998, Volumul 1, p.151

¹⁷ A se vedea și DIACONU, NICOLETA, PURDĂ, NICOLAE – op. cit.- p. 21

2. DREPT OBIECTIV. DREPT SUBIECTIV. DREPT NATURAL. DREPT POZITIV

2.1. *Drept obiectiv. Drept subiectiv*

Noțiunea de *drept* este folosită cu două sensuri și anume: cel care are în vedere și cuprinde regulile juridice de conduită, denumit și **drept obiectiv** și cel prin care se are în vedere facultatea, prerogativa (adică dreptul) unei persoane (fizice sau juridice), în temeiul normei juridice, denumit **drept subiectiv**.

Potrivit profesorului Dumitru Mazilu, **dreptul obiectiv** este ansamblul normelor juridice care prefigurează scopurile generale ale vieții sociale, norme care au un caracter obligatoriu, pe care societatea ne poate constrânge să le respectăm printr-o presiune externă mai mult sau mai puțin intensă. Dreptul, în sens obiectiv, include norme privind acte, fapte și comportamente atât ale indivizilor, cât și ale grupurilor sociale. Conduita tuturor membrilor colectivității trebuie să fie conformă acestor reguli de conduită, ceea ce subliniază caracterul lor imperativ. Totodată, aceste reguli trebuie să își găsească un cadru minim de legitimitate pentru a putea fi condiția existenței posibile a comunității.¹⁸

Dreptul subiectiv definește facultatea unui subiect de a-și valorifica sau apăra un anumit interes, legalmente protejat, împotriva oricărei încercări sau acțiuni de încălcare. În acest sens au fost concepute și promovate Drepturile omului, care definesc posibilitatea ca un subiect să aibă deschisă opțiunea de a-și realiza interesul legitim, chiar dacă,

¹⁸ MAZILU, DUMITRU - *Drepturile omului. Concept. Exigențe și realități contemporane* - Ed. Lumina Lex, București, 2008, p. 41-42